

Hva gjør Kina i Midtøsten?

Stein Tønnesson

Historiker og fredsforsker. Direktør ved Institutt for fredsforskning (PRIO). Interesseområder: fred (i både snever og utvidet forstand), Kinas fremvekst som stormakt, «krigen mot terror».

Kina øker sin innflytelse i Midtøsten. De kan komme til å følge samme politikk som vestmaktene.

Den kalde krigen var varm i Øst-Asia. Millioner av kinesere, koreanere og vietnamesere døde på slagmarken. Siden 1980-årene har det hersket fred i Øst-Asia, og i ly av Asia-freden har kineserne, sørkoreanerne og vietnameserne opplevd en eventyrlig vekst i velstand. Når skal Midtøsten følge Øst-Asias eksempel?

Ikke snart. USAs invasjon i Irak, Israels i Libanon og Irans atomankring har gjort vondt til verre i en hjemmsøkt region. Når Israel og vestlige stormakter nå nærmer seg Syria, er det ikke bare med henblikk på å stanse borgerkrigen i Irak, men trolig også for å slå en kile mellom Damaskus og Teheran. Den kilen trengs hvis Israel skal bombe Irans atomanlegg, for da må ikke Syria hjelpe Iran med å ramme Israel. Et bombangrep mot Iran kan utløse en akutt oljekrise, men

Israels ledere ser det som livsviktig å hindre at Iran skaffer seg atomvåpen.

Hvis Iran får fortsette anrikingen av uran, kan Saudi-Arabia og Egypt bli de neste. Spillet om atomene i dagens verden er et uttrykk for uklare, skiftende maktforhold. USA samarbeider med atomvåpenmakten India om atomkraft, selv om India står utenfor ikkespredningsavtalen, men ikke med den legale atomvåpenmakten Kina. Kina planlegger 40 nye atomkraftverk og samarbeider kommersielt og teknologisk med Japan, Frankrike og Russland. Russland bygger atomkraftverk i Iran. Kina og Japan importerer store mengder olje fra Iran og konkurrerer om investeringer i landets olje- og gassproduksjon. USA opprettholder strenge sanksjoner mot Iran. Storbritannia, Frankrike og USA har dominert Midtøsten det siste hundreåret, i konkurranse med Russland. Hovedmålet deres har vært å hindre at noen enkeltmakt dominerer regionen. Mange stater rundt Persiagulfen må konkurrere om å forsyne verden med olje, slik at ingen kan bruke oljen som politisk brekkstang. Noe av

tanken bak USAs invasjon av Irak i 2003 var å skape en ny demokratisk stat som kunne øke tilførselen av olje til verdensmarkedet. Isteden ble den irakiske staten ødelagt. Nå er det Saudi-Arabia og Iran som forventes å balansere hverandre, slik at oljen kan fortsette å skipes ut fra Persiagulfen selv om Irak herjes av krig og borgerkrig.

Veksten i Kinas oljeforbruk utgjør nå 38 prosent av veksten i verdens samlede oljeforbruk.

I mellomtiden er Kina blitt en global stormakt. Vil Kina følge samme type politikk i Midtøsten som vestmaktene? Eller støtte vestmaktenes politikk, slik det totalt oljeimportavhengige Japan har gjort? Det er sannsynlig. Siden Kinas oljeforbruk for første gang oversteget produksjonen i 1993 har importen fra Midtøsten økt kraftig. Veksten i Kinas oljeforbruk utgjør nå 38 prosent av

veksten i verdens samlede oljeforbruk, og fire tideler av Kinas oljeimport kommer fra Midtøsten. Kina kjøper olje fra alle de oljeeksporterende landene rundt Persiagulfen. Landet har ikke noen høy politisk profil i regionen (ennå), men øker sin innflytelse gjennom diplomati, markedsfremstøt, våpensalg, investeringer og tosidige produksjonsdelings- og leveranseavtaler på energiområdet. Kina har nå samme interesse som andre oljeimporterende land av å øke tilgangen på olje til verdensmarkedet og hindre at stater som kan tenkes å bruke oljen som våpen blir for mektige. Kineserne har så mye å vinne økonomisk på en fortsettelse av dagens verdensorden at de politisk stort sett ønsker status quo. Skjønt Kina stoler ikke på USAs evne og vilje til å sikre status quo og et fungerende oljemarked. Derfor prøver Kina å skaffe seg sitt eget foffeste i Midtøsten og samtidig forbedre sitt forhold til India. Den indiske marinen vokter nemlig sjøveien fra Hormuz til Malakkastredet. I dag har Kina, Japan, EU og USA den samme interesse av å sikre utskipingen fra oljeterminalene i Persiagulfen, men ingen av dem har noen løsning å tilby irakerne, og de er uenige om hvordan de skal møte utfordringen fra Irans uranankring. Kineserne har i tillegg følgende tankekor:

Hvis en stor krig i Midtøsten skulle føre til en akutt oljekrise, har de så mye penger og en så sterk valuta at de trolig tåler en skyhøy oljepris bedre enn USA, men de har ikke militære midler til å hindre at USA tvinger tankskipene til å gå til de havnene USA mener skal prioriteres. Kina gjør derfor alt de kan for å sikre tilgang på energi fra andre kilder, først og fremst kull, atomkraft og naturgass. De bygger rørledninger fra Sibir og gjennom Sentral-Asia, gjerne helt fra Iran, og de kjøper så mye olje som mulig fra land utenfor Midtøsten. Av hensyn til sin sikkerhet betaler Kina dyrt for å diversifisere energiforsyningen. Men det er ikke nok, for den kinesiske økonomien vokser så fort at den må ha stadig mer midtøsten-olje i tillegg. Det er så langt jeg har tenkt om Kinas rolle i Midtøsten, og det er ikke sikkert at Beijing har tenkt så mye lenger.

Morgenbladet 17-23 November 2006